Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 9ης Ιουνίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Ιθαγένεια της Ένωσης – Υπήκοος του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας ο οποίος κατοικεί σε κράτος μέλος – Άρθρο 9 ΣΕΕ – Άρθρα 20 και 22 ΣΛΕΕ – Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας – Άρθρο 50 ΣΕΕ – Συμφωνία για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας – Συνέπειες της αποχώρησης κράτους μέλους από την Ένωση – Διαγραφή από τους εκλογικούς καταλόγους στο κράτος μέλος κατοικίας – Άρθρα 39 και 40 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Κύρος της απόφασης (ΕΕ) 2020/135»

Στην υπόθεση C-673/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunal judiciaire d'Auch (πρωτοδικείο Auch, Γαλλία) με απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Δεκεμβρίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

EP

κατά

Préfet du Gers,

Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE),

παρισταμένου του:

Maire de Thoux,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, Πρόεδρο, L. Bay Larsen, Αντιπρόεδρο, K. Jürimäe, K. Λυκούργο, E. Regan, S. Rodin, N. Jääskinen (εισηγητή), I. Ziemele και J. Passer, προέδρους τμήματος, F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra, L. S. Rossi, N. Wahl και Δ. Γρατσία, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. M. Collins

γραμματέας: A. Calot Escobar

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η ΕΡ, εκπροσωπούμενη από τους J. Fouchet και J.-N. Caubet-Hilloutou, avocats,

– η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A.-L. Desjonquères καθώς και από τους D. Dubois και T. Stéhelin,

– η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. Gane και A. Wellman,

– το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπροσωπούμενο από την J. Ciantar καθώς και από τους R. Meyer και M. Bauer,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την E. Montaguti καθώς και από τους H. Krämer, C. Giolito και A. Spina,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 50 ΣΕΕ, των άρθρων 18, 20 και 21 ΣΛΕΕ, των άρθρων 39 και 40 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), των άρθρων 2, 3, 10, 12 και 127 της Συμφωνίας για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΕ 2020, L 29, σ. 7), η οποία συνήφθη στις 17 Οκτωβρίου 2019 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2020 (στο εξής: συμφωνία για την αποχώρηση), καθώς και το ζήτημα του κύρους της εν λόγω συμφωνίας.

2 Η αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της ΕΡ, υπηκόου Ηνωμένου Βασιλείου που κατοικεί από το 1984 στη Γαλλία και, αφετέρου, του préfet du Gers (Νομάρχη του Gers, Γαλλία) και του Institut national de la statistique et des études économiques [Εθνικού Ινστιτούτου Στατιστικής και Οικονομικών Μελετών (INSEE, Γαλλία) (στο εξής: INSEE)], σχετικά με τη διαγραφή της ΕΡ από τους εκλογικούς καταλόγους στη Γαλλία και την άρνηση επανεγγραφής της στον οικείο συμπληρωματικό εκλογικό κατάλογο.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Οι Συνθήκες ΕΕ και ΛΕΕ

3 Το άρθρο 9 ΣΕΕ ορίζει τα εξής:

«[…] Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα κράτους μέλους. Η ιθαγένεια της Ένωσης προστίθεται στην εθνική ιθαγένεια και δεν την αντικαθιστά.»

4 Κατά το άρθρο 50 ΣΕΕ:

«1. Κάθε κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει να αποχωρήσει από την Ένωση, σύμφωνα με τους εσωτερικούς συνταγματικούς του κανόνες.

2. Το κράτος μέλος που αποφασίζει να αποχωρήσει γνωστοποιεί την πρόθεσή του στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Υπό το πρίσμα των προσανατολισμών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η Ένωση προβαίνει σε διαπραγματεύσεις και συνάπτει με το εν λόγω κράτος συμφωνία που καθορίζει τις λεπτομερείς ρυθμίσεις για την αποχώρησή του, λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο των μελλοντικών του σχέσεων με την Ένωση. Η διαπραγμάτευση της συμφωνίας αυτής γίνεται σύμφωνα με το άρθρο 218, παράγραφος 3, [ΣΛΕΕ]. Η συμφωνία συνάπτεται εξ ονόματος της Ένωσης από το Συμβούλιο [της Ευρωπαϊκής Ένωσης], το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, μετά από την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

3. Οι Συνθήκες παύουν να ισχύουν στο εν λόγω κράτος από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της συμφωνίας αποχώρησης ή, ελλείψει τέτοιας συμφωνίας, δύο έτη μετά τη γνωστοποίηση που μνημονεύεται στην παράγραφο 2, εκτός εάν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, σε συμφωνία με το εν λόγω κράτος μέλος, αποφασίσει ομόφωνα την παράταση της προθεσμίας αυτής.

[…]»

5 Το άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ έχει ως εξής:

«Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας.»

6 Κατά το άρθρο 20 ΣΛΕΕ:

«1. Θεσπίζεται ιθαγένεια της Ένωσης. Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους. Η ιθαγένεια της Ένωσης προστίθεται και δεν αντικαθιστά την εθνική ιθαγένεια.

2. Οι πολίτες της Ένωσης έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες. Έχουν μεταξύ άλλων:

[…]

β) το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθώς και στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους».

7 Το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ορίζει τα εξής:

«Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους.»

8 Το άρθρο 22 ΣΛΕΕ προβλέπει τα εξής:

«1. Κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. […]

2. […] [Κ]άθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος μέλος της κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. […]»

Ο Χάρτης

9 Το άρθρο 39 του Χάρτη, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους.»

10 Κατά το άρθρο 40 του Χάρτη, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές»:

«Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους.»

Η συμφωνία για την αποχώρηση

11 Η Συμφωνία για την αποχώρηση εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) με την απόφαση (ΕΕ) 2020/135 του Συμβουλίου, της 30ής Ιανουαρίου 2020 (ΕΕ 2020, L 29, σ. 1).

12 Το τέταρτο, το έκτο και το όγδοο εδάφιο του προοιμίου της συμφωνίας αυτής έχουν ως εξής:

«Υπενθυμίζοντας ότι, σύμφωνα με το άρθρο 50 [ΣΕΕ], σε συνδυασμό με το άρθρο 106α [ΕΑ], και βάσει των ρυθμίσεων που προβλέπονται στην παρούσα συμφωνία, το δίκαιο της Ένωσης και της Ευρατόμ στο σύνολό του παύει να εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας συμφωνίας,

[…]

Αναγνωρίζοντας ότι είναι αναγκαίο να παρέχεται αμοιβαία προστασία για τους πολίτες της Ένωσης και για τους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και για τα μέλη των οικογενειών τους αντιστοίχως, σε περίπτωση που έχουν ασκήσει δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας πριν από την ημερομηνία που καθορίζεται στην παρούσα συμφωνία, καθώς και να διασφαλίζεται η δυνατότητα άσκησης των δικαιωμάτων τους δυνάμει της παρούσας συμφωνίας και με βάση την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων· αναγνωρίζοντας επίσης ότι τα δικαιώματα που απορρέουν από περιόδους κοινωνικής ασφάλισης θα πρέπει να προστατεύονται,

[…]

Εκτιμώντας ότι είναι προς το συμφέρον τόσο της Ένωσης όσο και του Ηνωμένου Βασιλείου να καθοριστεί μια μεταβατική περίοδος ή περίοδος εφαρμογής κατά τη διάρκεια της οποίας – παρ' όλες τις συνέπειες της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση όσον αφορά τη συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στα θεσμικά και λοιπά όργανα και στους οργανισμούς της Ένωσης, και ειδικότερα τη λήξη, κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας συμφωνίας, των εντολών όλων των υποψήφιων, διορισμένων ή εκλεγμένων μελών των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης σε σχέση με την ιδιότητα του Ηνωμένου Βασιλείου ως μέλους της Ένωσης – το δίκαιο της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών συμφωνιών, θα πρέπει να ισχύει για το Ηνωμένο Βασίλειο και εντός αυτού και, κατά γενικό κανόνα, με τα ίδια αποτελέσματα για τα κράτη μέλη, προκειμένου να αποφευχθούν διαταράξεις κατά την περίοδο στη διάρκεια της οποίας θα διεξαχθούν οι διαπραγματεύσεις για τη συμφωνία ή τις συμφωνίες σχετικά με τη μελλοντική σχέση».

13 Το πρώτο μέρος της συμφωνίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Κοινές διατάξεις», περιλαμβάνει τα άρθρα 1 έως 8. Κατά το άρθρο 2, στοιχεία γ′ έως ε′, της συμφωνίας:

«Για τους σκοπούς της παρούσας συμφωνίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

γ) "πολίτης της Ένωσης": κάθε πρόσωπο το οποίο έχει την υπηκοότητα κράτους μέλους·

δ) "υπήκοος του Ηνωμένου Βασιλείου": υπήκοος του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως ορίζεται στη Νέα δήλωση της κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας, της 31ης Δεκεμβρίου 1982, σχετικά με την έννοια του όρου "υπήκοοι" […], σε συνδυασμό με τη δήλωση αριθ. 63 που προσαρτάται στην Τελική πράξη της διακυβερνητικής Διάσκεψης η οποία θέσπισε τη Συνθήκη της Λισαβόνας […]·

ε) "μεταβατική περίοδος": η περίοδος που προβλέπεται στο άρθρο 126».

14 Το δεύτερο μέρος της συμφωνίας για την αποχώρηση, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαιώματα των πολιτών», περιλαμβάνει τα άρθρα 9 έως 39. Το άρθρο 9, στοιχεία γ′ και δ′, της συμφωνίας ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος μέρους και με την επιφύλαξη του τίτλου ΙΙΙ, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

γ) “κράτος υποδοχής”:
   i) όσον αφορά τους πολίτες της Ένωσης και τα μέλη των οικογενειών τους, το Ηνωμένο Βασίλειο, εάν άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σ’ αυτό σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου και εξακολουθούν να διαμένουν στο Ηνωμένο Βασίλειο και έπειτα από αυτήν·
   ii) όσον αφορά τους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου και τα μέλη των οικογενειών τους, το κράτος μέλος στο οποίο άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου και στο οποίο εξακολουθούν να διαμένουν και έπειτα από αυτήν·

δ) “κράτος εργασίας”:
   i) όσον αφορά τους πολίτες της Ένωσης, το Ηνωμένο Βασίλειο, εάν ασκούσαν οικονομική δραστηριότητα ως μεθοριακοί εργαζόμενοι σ’ αυτό πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου και εξακολουθούν να ασκούν οικονομική δραστηριότητα έπειτα από αυτήν·
   ii) όσον αφορά τους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου, το κράτος μέλος στο οποίο ασκούσαν οικονομική δραστηριότητα ως μεθοριακοί εργαζόμενοι πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου και στο οποίο εξακολουθούν να ασκούν οικονομική δραστηριότητα έπειτα από αυτήν».

15 Το άρθρο 10 της εν λόγω συμφωνίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Προσωπικό πεδίο εφαρμογής», προβλέπει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του τίτλου ΙΙΙ, το παρόν μέρος εφαρμόζεται στα ακόλουθα πρόσωπα:

α) πολίτες της Ένωσης που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους στο Ηνωμένο Βασίλειο σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου και εξακολουθούν να διαμένουν στο Ηνωμένο Βασίλειο και έπειτα από αυτήν·

β) υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου και συνεχίζουν να διαμένουν σ’ αυτό το κράτος μέλος και έπειτα από αυτήν·

[…]».

16 Το άρθρο 12 της συμφωνίας για την αποχώρηση, το οποίο φέρει τον τίτλο «Απαγόρευση διακρίσεων», ορίζει τα εξής:

«Εντός του πεδίου εφαρμογής του παρόντος μέρους και με την επιφύλαξη τυχόν ειδικών διατάξεων που περιέχονται σ’ αυτό, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας κατά την έννοια του άρθρου 18 πρώτο εδάφιο [ΣΛΕΕ] στο κράτος υποδοχής και στο κράτος εργασίας σε σχέση με τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 10 της παρούσας συμφωνίας.»

17 Τα άρθρα 13 έως 39 της συμφωνίας περιλαμβάνουν διατάξεις που διευκρινίζουν το περιεχόμενο των δικαιωμάτων των οποίων απολαύουν τα πρόσωπα που αναφέρονται στο δεύτερο μέρος της συμφωνίας.

18 Το άρθρο 126 της ίδιας συμφωνίας, το οποίο τιτλοφορείται «Μεταβατική περίοδος», ορίζει τα εξής:

«Προβλέπεται μεταβατική περίοδος ή περίοδος υλοποίησης, η ημερομηνία έναρξης της οποίας είναι η ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας συμφωνίας και η ημερομηνία λήξης της η 31η Δεκεμβρίου 2020.»

19 Το άρθρο 127 της συμφωνίας για την αποχώρηση, το οποίο φέρει με τίτλο «Πεδίο εφαρμογής της μεταβατικής περιόδου», προβλέπει τα εξής:

«1. Εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά στην παρούσα συμφωνία, το δίκαιο της Ένωσης εφαρμόζεται για το Ηνωμένο Βασίλειο και εντός αυτού κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου.

Ωστόσο, οι ακόλουθες διατάξεις των Συνθηκών, καθώς και οι ακόλουθες πράξεις που εκδίδονται από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης δεν εφαρμόζονται για το Ηνωμένο Βασίλειο και εντός αυτού κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου:

[…]

β) το άρθρο 11 παράγραφος 4 [ΣΕΕ], το άρθρο 20 παράγραφος 2 στοιχείο β), το άρθρο 22 και το άρθρο 24 πρώτο εδάφιο [ΣΛΕΕ], τα άρθρα 39 και 40 του [Χάρτη] και οι πράξεις που εκδίδονται βάσει των εν λόγω διατάξεων.

[…]

6. Εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά στην παρούσα συμφωνία, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, οποιαδήποτε αναφορά στα κράτη μέλη η οποία περιλαμβάνεται στο εφαρμοστέο δυνάμει της παραγράφου 1 δίκαιο της Ένωσης, μεταξύ άλλων όπως υλοποιείται και εφαρμόζεται από τα κράτη μέλη, θεωρείται ότι καλύπτει και το Ηνωμένο Βασίλειο.»

20 Δυνάμει του άρθρου 185 της συμφωνίας, αυτή τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2020. Εξάλλου, από το τέταρτο εδάφιο του ίδιου άρθρου προκύπτει ότι το δεύτερο μέρος της εν λόγω συμφωνίας εφαρμόζεται από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου.

Το γαλλικό δίκαιο

21 Το άρθρο 88-3 του Συντάγματος της 4ης Οκτωβρίου 1958, όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του από τον loi constitutionnelle nº 93-952 du 27 juillet 1993 (συνταγματικό νόμο 93-952 της 27ης Ιουλίου 1993) (JORF της 28ης Ιουλίου 1993, σ. 10600), ορίζει τα εξής:

«Υπό την επιφύλαξη της αμοιβαιότητας και σύμφωνα με τις προβλεπόμενες στη [Συνθήκη ΕΕ] ρυθμίσεις, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές μπορεί να χορηγείται μόνο σε πολίτες της Ένωσης οι οποίοι διαμένουν στη Γαλλία. […]»

22 Το άρθρο LO 227-1 του code électoral (εκλογικού κώδικα), όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον loi organique nº 98-404 du 25 mai 1998 déterminant les conditions d'application de l'article 88-3 de la Constitution relatif à l'exercice par les citoyens de l'Union européenne résidant en France, autres que les ressortissants français, du droit de vote et d'éligibilité aux élections municipales, et portant transposition de la directive 94/80/CE du 19 décembre 1994 (οργανικό νόμο 98-404 της

25ης Μαΐου 1998 περί καθορισμού των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 88-3 του Συντάγματος σχετικά με την άσκηση από τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που διαμένουν στη Γαλλία, πλην των Γάλλων υπηκόων, του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές και περί μεταφοράς της οδηγίας 94/80/ΕΚ, της 19ης Δεκεμβρίου 1994, στο εθνικό δίκαιο) (JORF της 26ης Μαΐου 1998, σ. 7975), ορίζει τα εξής:

«Οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίοι διαμένουν στη Γαλλία, πέραν των Γάλλων πολιτών, δύνανται να συμμετέχουν στις εκλογές για την ανάδειξη των δημοτικών συμβούλων υπό τους ίδιους όρους με τους Γάλλους εκλογείς, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος τμήματος.

Τα μνημονευόμενα στο πρώτο εδάφιο πρόσωπα θεωρείται ότι διαμένουν στη Γαλλία εάν εκεί βρίσκεται η πραγματική κατοικία τους ή εάν η διαμονή τους εκεί είναι συνεχής.

[…]»

23 Το άρθρο LO 227-2 του εκλογικού κώδικα προβλέπει τα εξής:

«Προκειμένου να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα, τα μνημονευόμενα στο άρθρο LO 227-1 πρόσωπα πρέπει να εγγραφούν, κατόπιν αιτήσεώς τους, σε ειδικό εκλογικό κατάλογο.

Μπορούν να υποβάλουν αίτηση εγγραφής εάν απολαύουν των εκλογικών τους δικαιωμάτων στο κράτος καταγωγής τους και εάν πληρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις, πλην της γαλλικής ιθαγένειας, που ισχύουν για τους εκλογείς και για την εγγραφή σε εκλογικό κατάλογο στη Γαλλία.»

24 Δυνάμει του άρθρου L 16, παράγραφος III, 2°, του εκλογικού κώδικα, το INSEE είναι αρμόδιο για τη διαγραφή από το ενιαίο εκλογικό μητρώο των αποβιωσάντων εκλογέων και των εκλογέων που δεν έχουν πλέον το δικαίωμα ψήφου.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

25 Η ΕΡ, υπήκοος Ηνωμένου Βασιλείου, διαμένει στη Γαλλία από το 1984 και είναι παντρεμένη με Γάλλο πολίτη. Δεν ζήτησε ούτε απέκτησε τη γαλλική ιθαγένεια.

26 Μετά την έναρξη ισχύος της συμφωνίας για την αποχώρηση, την 1η Φεβρουαρίου 2020, η ΕΡ διαγράφηκε, με ισχύ από την ημερομηνία αυτή, από τους εκλογικούς καταλόγους στη Γαλλία. Συνεπώς, δεν της επετράπη να συμμετάσχει στις δημοτικές εκλογές που διεξήχθησαν στη Γαλλία στις 15 Μαρτίου 2020.

27 Στις 6 Οκτωβρίου 2020, η ΕΡ υπέβαλε αίτηση επανεγγραφής της στον συμπληρωματικό εκλογικό κατάλογο για τους πολίτες της Ένωσης που δεν έχουν τη γαλλική ιθαγένεια.

28 Με απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2020, ο δήμαρχος του Δήμου Thoux (Γαλλία) απέρριψε την εν λόγω αίτηση.

29 Στις 9 Νοεμβρίου 2020, η ΕΡ άσκησε προσφυγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά της ως άνω απόφασης.

30 Ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, η ΕΡ υπογραμμίζει ότι δεν έχει πλέον το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στο Ηνωμένο Βασίλειο λόγω του κανόνα εσωτερικού δικαίου του Ηνωμένου Βασιλείου σύμφωνα με τον οποίο υπήκοος του κράτους αυτού, ο οποίος διαμένει πλέον των 15 ετών στην αλλοδαπή, δεν δικαιούται πλέον να συμμετέχει στις εκλογές στο εν λόγω κράτος (στο εξής: κανόνας των 15 ετών).

31 Επομένως, η ΕΡ βρίσκεται, κατά την άποψή της, σε διαφορετική κατάσταση από εκείνη σε σχέση με την οποία το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Γαλλία) έκρινε ότι η απώλεια της ιθαγένειας της Ένωσης δεν θίγει με δυσανάλογο τρόπο τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα του ενδιαφερομένου, δεδομένου ότι ο ενδιαφερόμενος στην υπόθεση εκείνη μπόρεσε να ψηφίσει κατά το δημοψήφισμα για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση και κατά τις βουλευτικές εκλογές που διεξήχθησαν το 2019 στο κράτος αυτό. Τούτο, όμως, δεν συμβαίνει όσον αφορά την ΕΡ.

32 Κατά την ΕΡ, η απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, την οποία κατοχυρώνει το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, δεν μπορεί να αποτελεί αυτόματη συνέπεια της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση. Προσθέτει ότι η απώλεια αυτή παραβιάζει τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της αναλογικότητας και ότι συνιστά επίσης διάκριση μεταξύ των πολιτών της Ένωσης, καθώς και προσβολή της ελευθερίας κυκλοφορίας της ίδιας.

33 Ο δήμαρχος του Δήμου Thoux υπενθυμίζει ότι οι εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις δεν επιτρέπουν την εγγραφή της ΕΡ στους εκλογικούς καταλόγους.

34 Ο Νομάρχης του Gers ζητεί την απόρριψη της προσφυγής. Εκτιμά, μεταξύ άλλων, ότι η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση, την 1η Φεβρουαρίου 2020, επέφερε την απώλεια του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι των υπηκόων του κράτους αυτού στις δημοτικές και ευρωπαϊκές εκλογές που διοργανώνονται στη Γαλλία και, ως εκ τούτου, την αυτεπάγγελτη διαγραφή, από το INSEE, των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως η ΕΡ, οι οποίοι δεν έχουν επίσης και τη γαλλική ιθαγένεια, από τους συμπληρωματικούς εκλογικούς καταλόγους.

35 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η ΕΡ βρίσκεται σε κατάσταση παντελούς στέρησης του δικαιώματος ψήφου, δεδομένου ότι δεν μπορεί να ψηφίσει στις εκλογές του Ηνωμένου Βασιλείου λόγω του κανόνα των 15 ετών και ότι, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 127 της συμφωνίας για την αποχώρηση, απώλεσε και το δικαίωμα του εκλέγειν στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όπως και στις δημοτικές εκλογές στη Γαλλία.

36 Το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά ότι η εφαρμογή των διατάξεων της συμφωνίας αυτής ως προς την ΕΡ θίγει δυσανάλογα το θεμελιώδες δικαίωμα ψήφου της.

37 Υπό τις συνθήκες αυτές, το tribunal judiciaire d'Auch (πρωτοδικείο Auch, Γαλλία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν το άρθρο 50 [ΣΕΕ] και η συμφωνία για την αποχώρηση την έννοια ότι καταργούν την ευρωπαϊκή ιθαγένεια των υπηκόων [του Ηνωμένου Βασιλείου] οι οποίοι άσκησαν, πριν από το πέρας της μεταβατικής περιόδου, το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και ελεύθερης εγκαταστάσεως στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, ιδίως εκείνων που

παραμένουν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους για χρονικό διάστημα άνω των 15 ετών και υπόκεινται στον επονομαζόμενο [κανόνα των 15 ετών] [του Ηνωμένου Βασιλείου], με αποτέλεσμα να στερούνται κάθε δικαιώματος ψήφου;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, πρέπει να θεωρηθεί ότι ο συνδυασμός των άρθρων 2, 3, 10, 12 και 127 της συμφωνίας για την αποχώρηση, του σημείου 6 του προοιμίου της και των άρθρων 18, 20 και 21 [ΣΛΕΕ] έχει επιτρέψει στους εν λόγω υπηκόους [του Ηνωμένου Βασιλείου] να διατηρήσουν, άνευ εξαιρέσεως, τα δικαιώματα ευρωπαϊκής ιθαγένειας τα οποία διέθεταν πριν από την αποχώρηση της χώρας τους από την Ευρωπαϊκή Ένωση;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, πρέπει να θεωρηθεί ότι είναι εν μέρει ανίσχυρη η συμφωνία για την αποχώρηση καθόσον αντιβαίνει στις αρχές που συνθέτουν την ταυτότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και, ιδίως, στα άρθρα 18, 20 και 21 [ΣΛΕΕ], αλλά και στα άρθρα 39 και 40 του [Χάρτη], καθώς και ότι παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας καθόσον δεν περιλαμβάνει διάταξη η οποία να επιτρέπει στους εν λόγω [υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου] να διατηρήσουν τα ως άνω δικαιώματα άνευ εξαιρέσεως;

4) Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να θεωρηθεί ότι είναι εν μέρει ανίσχυρο το άρθρο 127, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της συμφωνίας για την αποχώρηση καθόσον συνιστά παράβαση των άρθρων 18, 20 και 21 [ΣΛΕΕ], αλλά και των άρθρων 39 και 40 του [Χάρτη], στο μέτρο που στερεί από τους πολίτες της Ένωσης που έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και ελεύθερης εγκαταστάσεως στο Ηνωμένο Βασίλειο το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές της χώρας αυτής, και, αν το Γενικό Δικαστήριο και το Δικαστήριο συμμεριστούν συναφώς την ερμηνεία του Conseil d'Etat (Συμβουλίου της Επικρατείας, Γαλλία), πρέπει να θεωρηθεί ότι η εν λόγω παράβαση εκτείνεται και στους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου που έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και ελεύθερης εγκαταστάσεως στο έδαφος άλλου κράτους μέλους για διάστημα άνω των 15 ετών και υπόκεινται στον [κανόνα των 15 ετών], με αποτέλεσμα να στερούνται κάθε δικαιώματος ψήφου;»

Επί του αιτήματος για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας

38 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 15 Απριλίου 2022, η ΕΡ ζήτησε να διαταχθεί η επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 83 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

39 Προς στήριξη του αιτήματός της, η ΕΡ επικαλέστηκε το γεγονός ότι το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Γαλλία) εξέδωσε, στις 22 Μαρτίου 2022, απόφαση σε υπόθεση παρόμοια με αυτή της κύριας δίκης, με την οποία αποφάνθηκε, χωρίς να αναμείνει την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση της κύριας δίκης, επί των συνεπειών της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση ως προς το καθεστώς των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου που κατοικούν στη Γαλλία υπό το πρίσμα των κανόνων της Ένωσης στον τομέα της ιθαγένειας. Η ΕΡ επισήμανε επίσης ότι διαφωνεί με τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα της 24ης Φεβρουαρίου 2022, οι οποίες, εξάλλου, παρέλειψαν να απαντήσουν σε διάφορα επιχειρήματά της.

40 Συναφώς, υπενθυμίζεται, αφενός, ότι ο Οργανισμός του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κανονισμός Διαδικασίας δεν προβλέπουν δυνατότητα των κατά το άρθρο 23 του Οργανισμού ενδιαφερομένων να διατυπώνουν παρατηρήσεις σε απάντηση των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα (απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim κ.λπ., C-748/19 έως C-754/19, EU:C:2021:931, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

41 Αφετέρου, δυνάμει του άρθρου 252, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ο γενικός εισαγγελέας διατυπώνει δημοσίως, με πλήρη αμεροληψία και ανεξαρτησία, αιτιολογημένες προτάσεις επί των υποθέσεων οι οποίες, σύμφωνα με τον Οργανισμό του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτούν την παρέμβασή του. Επομένως, δεν πρόκειται για διατύπωση γνώμης απευθυνόμενης προς τους δικαστές ή τους διαδίκους η οποία να προέρχεται από αρχή εκτός του Δικαστηρίου, αλλά για ατομική και αιτιολογημένη γνώμη, την οποία διατυπώνει δημοσίως ένα μέλος του ίδιου του θεσμικού οργάνου. Υπό τις συνθήκες αυτές, επί των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα δεν διεξάγεται συζήτηση μεταξύ των διαδίκων (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, σκέψη 21). Εξάλλου, το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται ούτε από τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα ούτε από την αιτιολογία βάσει της οποίας αυτός καταλήγει στις εν λόγω προτάσεις. Κατά συνέπεια, η διαφωνία οποιουδήποτε ενδιαφερομένου με τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα, όποια και αν είναι τα ζητήματα που εξετάζει ο γενικός εισαγγελέας με τις προτάσεις του, δεν μπορεί να συνιστά, αυτή καθεαυτήν, λόγο που δικαιολογεί την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας (απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim κ.λπ., C-748/19 έως C-754/19, EU:C:2021:931, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

42 Πλην όμως, κατά το άρθρο 83 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Δικαστήριο μπορεί οποτεδήποτε, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, ιδίως αν κρίνει ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς, ή όταν ένας διάδικος, μετά τη λήξη της διαδικασίας αυτής, επικαλείται νέο πραγματικό περιστατικό δυνάμενο να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της αποφάσεως του Δικαστηρίου, ή ακόμη όταν, προς επίλυση της διαφοράς, το Δικαστήριο χρειάζεται να στηριχθεί σε επιχείρημα επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων.

43 Εντούτοις, εν προκειμένω, το Δικαστήριο εκτιμά, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, ότι διαθέτει όλα τα απαραίτητα στοιχεία για να αποφανθεί επί της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως. Επισημαίνει, εξάλλου, ότι τα στοιχεία που προέβαλε η ΕΡ προς στήριξη του αιτήματός της για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένης της εθνικής απόφασης την οποία επικαλέστηκε, δεν συνιστούν νέα πραγματικά περιστατικά δυνάμενα να επηρεάσουν την απόφαση που το Δικαστήριο καλείται να εκδώσει.

44 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν συντρέχει λόγος να διαταχθεί η επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

45 Με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 9 και 50 ΣΕΕ, καθώς και τα άρθρα 20 έως 22 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με τη συμφωνία για την αποχώρηση, έχουν την έννοια ότι, από την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση, την 1η Φεβρουαρίου 2020, οι

υπήκοοι του εν λόγω κράτους που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου δεν έχουν πλέον την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, ούτε έχουν, ειδικότερα, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και του άρθρου 22 ΣΛΕΕ, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, ακόμα και στην περίπτωση που έχουν επίσης στερηθεί, δυνάμει του δικαίου του κράτους του οποίου είναι υπήκοοι, και του δικαιώματος του εκλέγειν στις εκλογές που διοργανώνονται στο τελευταίο αυτό κράτος.

46 Συναφώς, πρώτον, υπογραμμίζεται ότι η ιθαγένεια της Ένωσης απαιτεί την κατοχή της ιθαγένειας κράτους μέλους.

47 Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 9 ΣΕΕ και το άρθρο 20, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, οι πολίτες της Ένωσης πρέπει να έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους. Επιπλέον, από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι η ιθαγένεια της Ένωσης προστίθεται στην εθνική ιθαγένεια και δεν την αντικαθιστά.

48 Επομένως, με το άρθρο 9 ΣΕΕ και με το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, οι συντάκτες των Συνθηκών δημιούργησαν έναν άρρηκτο και αποκλειστικό δεσμό μεταξύ της κατοχής της ιθαγένειας κράτους μέλους και της απόκτησης, αλλά και διατήρησης, της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης.

49 Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 20 ΣΛΕΕ αναγνωρίζει σε κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, η οποία τείνει να αποτελέσει, κατά πάγια νομολογία, τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών [απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2022, Wiener Landesregierung (Ανάκληση διαβεβαιώσεως περί πολιτογράφησης), C-118/20, EU:C:2022:34, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

50 Το άρθρο 20, παράγραφος 2, καθώς και τα άρθρα 21 και 22 ΣΛΕΕ συνδέουν σειρά δικαιωμάτων με την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης. Η ιθαγένεια της Ένωσης παρέχει, μεταξύ άλλων, σε κάθε πολίτη της Ένωσης το θεμελιώδες και ατομικό δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και των όρων που επιβάλλονται από τη συνθήκη ΛΕΕ και από τα μέτρα που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους [πρβλ. απόφαση της 8ης Μαΐου 2018, K. A. κ.λπ. (Οικογενειακή επανένωση στο Βέλγιο), C-82/16, EU:C:2018:308, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

51 Ειδικότερα, όσον αφορά τους πολίτες της Ένωσης που κατοικούν σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοοι, τα δικαιώματα αυτά περιλαμβάνουν, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και του άρθρου 22 ΣΛΕΕ, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του τελευταίου αυτού κράτους μέλους. Το άρθρο 40 του Χάρτη αναγνωρίζει επίσης το ίδιο δικαίωμα. Αντιθέτως, καμία από τις διατάξεις αυτές δεν κατοχυρώνει το εν λόγω δικαίωμα υπέρ των υπηκόων τρίτων κρατών.

52 Όπως επισήμανε η Επιτροπή, το γεγονός ότι ένας ιδιώτης άσκησε, όταν το κράτος του οποίου είναι υπήκοος ήταν κράτος μέλος, το δικαίωμά του να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος άλλου κράτους μέλους δεν είναι, κατά συνέπεια, ικανό να του επιτρέψει να διατηρήσει την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης και το σύνολο των δικαιωμάτων που η Συνθήκη ΛΕΕ συνδέει με την ιδιότητα αυτή αν ο ίδιος, κατόπιν της αποχωρήσεως του κράτους καταγωγής του από την Ένωση, δεν έχει πλέον την ιθαγένεια κράτους μέλους.

53 Δεύτερον, όσον αφορά τις συνέπειες της αποχωρήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση για τους υπηκόους του κράτους αυτού, επισημαίνεται ότι το άρθρο 50, παράγραφος 1, ΣΕΕ ορίζει ότι κάθε κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει, σύμφωνα με τους εσωτερικούς συνταγματικούς του κανόνες, να αποχωρήσει από την Ένωση. Εξ αυτού συνάγεται ότι το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν οφείλει να λάβει την απόφασή του από κοινού με τα λοιπά κράτη μέλη, ή με τα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Η απόφαση για αποχώρηση επαφίεται στη βούληση και μόνον του κράτους μέλους αυτού, υπό την επιφύλαξη της τήρησης των συνταγματικών του κανόνων, και εξαρτάται, ως εκ τούτου, αποκλειστικώς από την δική του κυριαρχική επιλογή (απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2018, Wightman κ.λπ., C-621/18, EU:C:2018:999, σκέψη 50).

54 Όπως έχει υπενθυμίσει το Δικαστήριο, το άρθρο 50, παράγραφοι 2 και 3, ΣΕΕ προβλέπει τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται σε περίπτωση απόφασης αποχώρησης, η οποία περιλαμβάνει, κατά πρώτον, τη γνωστοποίηση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της πρόθεσης αποχώρησης, κατά δεύτερον, τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη συμφωνίας που ορίζει τις λεπτομέρειες της αποχώρησης, λαμβανομένων υπόψη των μελλοντικών σχέσεων μεταξύ του ενδιαφερόμενου κράτους και της Ένωσης και, κατά τρίτον, την καθεαυτό αποχώρηση από την Ένωση κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της ως άνω συμφωνίας ή, ελλείψει τέτοιας συμφωνίας, δύο έτη μετά τη γνωστοποίηση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, εκτός αν το τελευταίο, σε συμφωνία με το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, αποφασίσει ομόφωνα να παραταθεί η προθεσμία αυτή (απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2021, Governor of Cloverhill Prison κ.λπ., C-479/21 PPU, EU:C:2021:929, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

55 Κατά συνέπεια, δυνάμει του άρθρου 50, παράγραφος 3, ΣΕΕ, οι Συνθήκες έπαυσαν να ισχύουν στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος, την 1η Φεβρουαρίου 2020, της συμφωνίας για την αποχώρηση, με αποτέλεσμα το κράτος αυτό να μην είναι πλέον, από την ημερομηνία αυτή, κράτος μέλος (πρβλ. διάταξη της 16ης Ιουνίου 2021, Sharpston κατά Συμβουλίου και αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, C-685/20 P, EU:C:2021:485, σκέψη 53).

56 Επομένως, από 1ης Φεβρουαρίου 2020, οι υπήκοοι του Ηνωμένου Βασιλείου δεν έχουν πλέον την ιθαγένεια κράτους μέλους, αλλά την ιθαγένεια τρίτου κράτους.

57 Όπως όμως προκύπτει από τις σκέψεις 46 έως 51 της παρούσας αποφάσεως, η κατοχή της ιθαγένειας κράτους μέλους συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου ένα πρόσωπο να μπορεί να αποκτήσει και να διατηρήσει την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης και να απολαύει του συνόλου των συνδεόμενων με την ιδιότητα αυτή δικαιωμάτων. Συνεπώς, η απώλεια της ιθαγένειας κράτους μέλους συνεπάγεται για τον ενδιαφερόμενο την αυτόματη απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης.

58 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι υπήκοοι του Ηνωμένου Βασιλείου, δεδομένου ότι είναι, από την 1η Φεβρουαρίου 2020, υπήκοοι τρίτου κράτους, έχασαν, από την ημερομηνία αυτή, την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης. Κατά συνέπεια, δεν έχουν πλέον, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και του άρθρου 22 ΣΛΕΕ, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους. Συναφώς, δεν ασκεί επιρροή το κατά πόσον οι υπήκοοι του Ηνωμένου Βασιλείου έχουν ασκήσει προηγουμένως το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος.

59 Όσον αφορά το προβληματισμό του αιτούντος δικαστηρίου σχετικά με τις, κατ' αυτό, δυσανάλογες συνέπειες που συνεπάγεται η απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης για έναν υπήκοο του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως η ΕΡ, ο οποίος στερείται εξάλλου του δικαιώματος

του εκλέγειν στο Ηνωμένο Βασίλειο δυνάμει του κανόνα των 15 ετών, πρέπει να διευκρινιστεί, αφενός, ότι η απώλεια της ιδιότητας αυτής και, κατά συνέπεια, η απώλεια του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας του εν λόγω υπηκόου, είναι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 42 των προτάσεών του, αυτόματη συνέπεια της κυριαρχικής απόφασης και μόνον την οποία έλαβε το Ηνωμένο Βασίλειο να αποχωρήσει από την Ένωση, δυνάμει του άρθρου 50, παράγραφος 1, ΣΕΕ.

60 Όσον αφορά, αφετέρου, τον κανόνα των 15 ετών, ο κανόνας αυτός ανάγεται σε επιλογή εκλογικού δικαίου εκ μέρους του πρώην κράτους μέλους, πλέον τρίτου κράτους.

61 Υπό τις συνθήκες αυτές, ούτε οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών ούτε τα δικαστήρια αυτών υποχρεούνται να προβαίνουν σε εξατομικευμένη εξέταση των συνεπειών της απώλειας της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης για το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας.

62 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι η απώλεια της εν λόγω ιδιότητας καθώς και του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές που διοργανώνονται στο κράτος μέλος κατοικίας του ενδιαφερομένου είναι το αυτόματο αποτέλεσμα κυριαρχικής απόφασης την οποία έλαβε πρώην κράτος μέλος, δυνάμει του άρθρου 50, παράγραφος 1, ΣΕΕ και με την οποία το κράτος αυτό αποχώρησε από την Ένωση και κατέστη, ως εκ τούτου, τρίτο σε σχέση με αυτή κράτος. Πλην όμως, οι υποθέσεις στις οποίες το Δικαστήριο καθιέρωσε την υποχρέωση εξατομικευμένης εξέτασης αναλογικότητας των συνεπειών της απώλειας της ιθαγένειας της Ένωσης αναφέρονταν σε ειδικές καταστάσεις, διεπόμενες από το δίκαιο της Ένωσης, κατά τις οποίες κράτος μέλος είχε αφαιρέσει την ιθαγένεια από ιδιώτες κατ' εφαρμογήν νομοθετικού μέτρου του εν λόγω κράτους μέλους (πρβλ. απόφαση της 12ης Μαρτίου 2019, Tjebbes κ.λπ., C-221/17, EU:C:2019:189, σκέψη 48) ή ατομικής απόφασης των αρμοδίων αρχών του εν λόγω κράτους μέλους [πρβλ. αποφάσεις της 2ας Μαρτίου 2010, Rottmann, C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψη 42, και της 18ης Ιανουαρίου 2022, Wiener Landesregierung (Ανάκληση διαβεβαιώσεως περί πολιτογράφησης), C-118/20, EU:C:2022:34, σκέψη 74]. Επομένως, η νομολογία που απορρέει από τις διάφορες αυτές αποφάσεις δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης.

63 Όσον αφορά, τρίτον, το ζήτημα αν με τη συμφωνία για την αποχώρηση διατηρείται, μετά την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση, και επομένως μετά την έναρξη ισχύος, την 1η Φεβρουαρίου 2020, της συμφωνίας αυτής, υπέρ των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι από κανένα στοιχείο της εν λόγω συμφωνίας δεν προκύπτει ότι αυτή απονέμει τέτοιο δικαίωμα στους υπηκόους του εν λόγω κράτους.

64 Ειδικότερα, επισημαίνεται ότι, κατά το τέταρτο εδάφιο του προοιμίου της συμφωνίας για την αποχώρηση, το δίκαιο της Ένωσης στο σύνολό του παύει να εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο, υπό τη μόνη επιφύλαξη των ρυθμίσεων που προβλέπονται στη συμφωνία, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της.

65 Όσον αφορά τις εν λόγω ρυθμίσεις, σκοπός των οποίων ήταν να μπορεί η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση να γίνει συντεταγμένα (πρβλ. απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2018, Wightman κ.λπ., C-621/18, EU:C:2018:999, σκέψη 56), η συμφωνία για την αποχώρηση διακρίνει μεταξύ δύο χρονικών περιόδων.

66 Αφενός, σύμφωνα με το άρθρο 2, στοιχείο ε′, της συμφωνίας για την αποχώρηση, σε συνδυασμό με το άρθρο 126 αυτής, η συμφωνία προβλέπει μεταβατική περίοδο από την 1η Φεβρουαρίου έως τις 31 Δεκεμβρίου 2020.

67 Συναφώς, το άρθρο 127, παράγραφος 1, της συμφωνίας διατυπώνει την αρχή, η οποία μνημονεύεται επίσης στο όγδοο εδάφιο του προοιμίου της, κατά την οποία το δίκαιο της Ένωσης εξακολουθούσε να εφαρμόζεται για το Ηνωμένο Βασίλειο και εντός αυτού κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου. Κατά παρέκκλιση από την αρχή αυτή, το άρθρο 127, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της εν λόγω συμφωνίας αποκλείει ρητώς την εφαρμογή για στο Ηνωμένο Βασίλειο και εντός αυτού του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και του άρθρου 22 ΣΛΕΕ, καθώς και των άρθρων 39 και 40 του Χάρτη, ήτοι των διατάξεων του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης σχετικά με το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι των πολιτών της Ένωσης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους.

68 Βεβαίως, όπως υποστήριξε η ΕΡ, κατά το άρθρο 127, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της συμφωνίας για την αποχώρηση, η εξαίρεση αυτή αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο και το έδαφος του κράτους αυτού, όπως ορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της συμφωνίας, το οποίο αφορά το εδαφικό πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας, χωρίς να αφορά ρητώς τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Εντούτοις, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η εν λόγω εξαίρεση ισχύει και για τους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου οι οποίοι άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου.

69 Συγκεκριμένα, το άρθρο 127, παράγραφος 1, της συμφωνίας για την αποχώρηση πρέπει να ερμηνευθεί σε συνδυασμό με το άρθρο 127, παράγραφος 6, αυτής.

70 Από την τελευταία αυτή διάταξη προκύπτει ότι, στο πλαίσιο υλοποίησης και εφαρμογής τους από τα κράτη μέλη, οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που δεν έχουν εφαρμογή δυνάμει του άρθρου 127, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της συμφωνίας αυτής, νοούνται υπό την έννοια ότι δεν συμπεριλαμβάνουν το Ηνωμένο Βασίλειο στο πεδίο εφαρμογής τους. Μεταξύ των διατάξεων αυτών συγκαταλέγονται το άρθρο 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και το άρθρο 22 ΣΛΕΕ, καθώς και τα άρθρα 39 και 40 του Χάρτη, τα οποία αφορούν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθώς και στις δημοτικές εκλογές. Το δικαίωμα αυτό παρέχεται αποκλειστικά και μόνον σε όλους τους πολίτες της Ένωσης που διαμένουν σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοοι, ενώ το άρθρο 20, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ διευκρινίζει ότι είναι πολίτης της Ένωσης «κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους».

71 Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη δεν είχαν πλέον υποχρέωση, από 1ης Φεβρουαρίου 2020, να εξομοιώνουν τους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου με τους υπηκόους κράτους μέλους για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και του άρθρου 22 ΣΛΕΕ, καθώς και των άρθρων 39 και 40 του Χάρτη, ούτε, ως εκ τούτου, να αναγνωρίζουν στους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου που κατοικούν στο έδαφός τους το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθώς και στις δημοτικές εκλογές, το οποίο αναγνωρίζεται από τις διατάξεις αυτές στα πρόσωπα που, ως υπήκοοι κράτους μέλους, έχουν την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης.

72 Εν πάση περιπτώσει, αντίθετη ερμηνεία του άρθρου 127, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της συμφωνίας για την αποχώρηση, η οποία θα περιόριζε την εφαρμογή της μόνο στο έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου και, επομένως, μόνο στους πολίτες της Ένωσης που διέμεναν στο κράτος αυτό κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, θα δημιουργούσε ασυμμετρία μεταξύ των δικαιωμάτων που παρέχει η εν λόγω συμφωνία στους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου και

στους πολίτες της Ένωσης. Μια τέτοια ασυμμετρία θα ήταν αντίθετη προς τον σκοπό της εν λόγω συμφωνίας, που εξαγγέλλεται στο έκτο εδάφιο του προοιμίου της και συνίσταται στη διασφάλιση αμοιβαίας προστασίας για τους πολίτες της Ένωσης και τους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου, οι οποίοι άσκησαν τα αντίστοιχα δικαιώματά τους ελεύθερης κυκλοφορίας πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου.

73 Αφετέρου, όσον αφορά την περίοδο που άρχισε κατά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου την 1η Ιανουαρίου 2021, η συμφωνία για την αποχώρηση προβλέπει, στο δεύτερο μέρος της, κανόνες που αποσκοπούν στην αμοιβαία και ισότιμη προστασία της καταστάσεως των πολιτών της Ένωσης και εκείνης των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου, στους οποίους αναφέρονται αντιστοίχως το στοιχείο α′ και το στοιχείο β′ του άρθρου 10 της συμφωνίας, οι οποίοι άσκησαν τα δικαιώματά τους ελεύθερης κυκλοφορίας πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου.

74 Οι κανόνες αυτοί, οι οποίοι εφαρμόζονται, δυνάμει του άρθρου 185, τέταρτο εδάφιο, της εν λόγω συμφωνίας, από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, έχουν ως σκοπό, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 72 της παρούσας αποφάσεως, να διασφαλίσουν αμοιβαία προστασία για τους πολίτες της Ένωσης και τους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου για τους οποίους γίνεται λόγος στην προηγούμενη σκέψη. Οι εν λόγω κανόνες αφορούν, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 13 έως 39 της συμφωνίας για την αποχώρηση, τα συνδεόμενα με τη διαμονή δικαιώματα, τα δικαιώματα των μισθωτών και μη μισθωτών εργαζομένων, τα επαγγελματικά προσόντα και τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης.

75 Εντούτοις, όπως ακριβώς προβλέπει και το άρθρο 127, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της εν λόγω συμφωνίας, όσον αφορά τη μεταβατική περίοδο, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου, οι οποίοι άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος της Ένωσης πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου και συνεχίζουν να διαμένουν εκεί και έπειτα από αυτή, δεν συγκαταλέγεται μεταξύ των δικαιωμάτων που προβλέπονται ειδικά στο δεύτερο μέρος της συμφωνίας.

76 Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 12 της συμφωνίας για την αποχώρηση απαγόρευση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγένειας, κατά την έννοια του άρθρου 18, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, στο κράτος υποδοχής, κατά την έννοια του άρθρου 9, στοιχείο γ′, της συμφωνίας, και στο κράτος εργασίας, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 9, στοιχείο δ′, της συμφωνίας, σε σχέση με τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 10 αυτής, αφορά, κατά το ίδιο το γράμμα του άρθρου 12, το δεύτερο μέρος της συμφωνίας.

77 Πλην όμως, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου, που αναφέρονται στο άρθρο 10, στοιχείο β′, της συμφωνίας για την αποχώρηση, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δεύτερου μέρους της συμφωνίας. Επομένως, υπήκοος του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως η ΕΡ, ο οποίος άσκησε το δικαίωμα διαμονής του σε κράτος μέλος σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου και εξακολουθεί να διαμένει εκεί και έπειτα από αυτή, δεν μπορεί να επικαλεστεί λυσιτελώς την εν λόγω απαγόρευση των διακρίσεων για να διεκδικήσει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας του, το οποίο στερείται κατόπιν της κυριαρχικής απόφασης του Ηνωμένου Βασιλείου να αποχωρήσει από την Ένωση.

78 Σε συνέχεια των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει επίσης να υπομνησθεί, όσον αφορά το άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ότι η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση ενδεχόμενης διαφορετικής μεταχειρίσεως μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών και των υπηκόων τρίτων κρατών (πρβλ. απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Ruska Federacija, C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

79 Ομοίως, όσον αφορά το άρθρο 21 ΣΛΕΕ, υπενθυμίζεται ότι, στην παράγραφο 1, το άρθρο αυτό προβλέπει το δικαίωμα κάθε πολίτη της Ένωσης να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών και εφαρμόζεται, όπως προκύπτει από το άρθρο 20, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, επί κάθε προσώπου που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους, οπότε δεν έχει εφαρμογή επί υπηκόου τρίτου κράτους (απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Ruska Federacija, C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, σκέψη 41).

80 Στο μέτρο που η συμφωνία για την αποχώρηση κατέστησε εφαρμοστέα το άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, και το άρθρο 21, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου και έπειτα από αυτή, οι εν λόγω διατάξεις δεν μπορούν να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι παρέχουν επίσης στους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου, οι οποίοι δεν έχουν πλέον την ιθαγένεια κράτους μέλους, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές που διοργανώνονται στο κράτος μέλος κατοικίας τους, άλλως παραβιάζονται οι όροι του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και του άρθρου 22 ΣΛΕΕ, του άρθρου 40 του Χάρτη και των διατάξεων της συμφωνίας για την αποχώρηση.

81 Επομένως, το άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, και το άρθρο 21, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ δεν μπορούν να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι επιβάλλουν στα κράτη μέλη να συνεχίσουν να απονέμουν, μετά την 1η Φεβρουαρίου 2020, στους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου που διαμένουν στην επικράτειά τους το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές που διοργανώνονται στην εν λόγω επικράτεια, το οποίο απονέμουν στους πολίτες της Ένωσης.

82 Η ερμηνεία αυτή δεν θίγει την ευχέρεια των κρατών μελών να παρέχουν, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζουν στο εσωτερικό τους δίκαιο, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στους υπηκόους τρίτων κρατών που κατοικούν στο έδαφός τους.

83 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 9 και 50 ΣΕΕ, καθώς και τα άρθρα 20 έως 22 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με τη συμφωνία για την αποχώρηση, έχουν την έννοια ότι, από την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση, την 1η Φεβρουαρίου 2020, οι υπήκοοι του εν λόγω κράτους που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου δεν έχουν πλέον την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, ούτε έχουν, ειδικότερα, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και του άρθρου 22 ΣΛΕΕ, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, ακόμα και στην περίπτωση που έχουν επίσης στερηθεί, δυνάμει του δικαίου του κράτους του οποίου είναι υπήκοοι, και του δικαιώματος του εκλέγειν στις εκλογές που διοργανώνονται στο τελευταίο αυτό κράτος.

Επί του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

84 Δεδομένου ότι το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα αφορούν το κύρος της συμφωνίας για την αποχώρηση, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, τόσο στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως όσο και στο πλαίσιο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, να εκτιμά αν διεθνής συμφωνία συναφθείσα από την Ένωση συνάδει με τις Συνθήκες και με τους κανόνες του

διεθνούς δικαίου οι οποίοι, σύμφωνα με τις Συνθήκες, δεσμεύουν την Ένωση (πρβλ. απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2018, Western Sahara Campaign UK, C-266/16, EU:C:2018:118, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

85 Όταν, όπως εν προκειμένω, το Δικαστήριο έχει επιληφθεί αίτησης προδικαστικής αποφάσεως αφορώσας το κύρος διεθνούς συμφωνίας συναφθείσας από την Ένωση, η αίτηση αυτή πρέπει να νοείται ως αφορώσα την πράξη της Ένωσης που εγκρίνει τη σύναψη της διεθνούς αυτής συμφωνίας. Εντούτοις, ο έλεγχος του κύρους τον οποίο διενεργεί το Δικαστήριο δύναται να αφορά τη νομιμότητα της πράξεως αυτής λαμβανομένου υπόψη του περιεχομένου της επίμαχης διεθνούς συμφωνίας (πρβλ. απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2018, Western Sahara Campaign UK, C-266/16, EU:C:2018:118, σκέψεις 50 και 51).

86 Η σύναψη της συμφωνίας για την αποχώρηση εγκρίθηκε με την απόφαση 2020/135.

87 Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι, εφόσον τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο, με δική του ευθύνη, αφορούν το κύρος διάταξης του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να απαντήσει, εκτός αν, μεταξύ άλλων, δεν τηρούνται οι απαιτήσεις σχετικά με το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που προβλέπονται στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας ή όταν είναι πρόδηλο ότι η ερμηνεία ή η εκτίμηση του κύρους ενός τέτοιου κανόνα ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης ή όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως (πρβλ. απόφαση της 6ης Ιουνίου 2019, P. M. κ.λπ., C-264/18, EU:C:2019:472, σκέψεις 14 και 15).

88 Τούτο ισχύει, εν προκειμένω, στο μέτρο που το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με το κύρος της αποφάσεως 2020/135, καθόσον η συμφωνία για την αποχώρηση δεν παρέχει στους πολίτες της Ένωσης που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους στο Ηνωμένο Βασίλειο πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος αυτό, δεδομένου ότι η κατάσταση αυτή δεν έχει καμία σχέση με την επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης κατάσταση. Ομοίως, το άρθρο 39 του Χάρτη, το οποίο αφορά το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, δεν είναι κρίσιμο για την απάντηση στο τρίτο και τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, δεδομένου ότι αυτά αφορούν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές.

89 Επομένως, στο τρίτο και στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση μόνο στο μέτρο που τα ερωτήματα αυτά αφορούν το κύρος της αποφάσεως 2020/135 καθόσον η συμφωνία για την αποχώρηση δεν παρέχει στους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους.

90 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το τρίτο και το τέταρτο ερώτημά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν, υπό το πρίσμα του άρθρου 9 ΣΕΕ, των άρθρων 18, 20 και 21 ΣΛΕΕ, καθώς και του άρθρου 40 του Χάρτη και της αρχής της αναλογικότητας, η απόφαση 2020/135 είναι ανίσχυρη στο μέτρο που η συμφωνία για την αποχώρηση δεν παρέχει στους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος κατοικίας τους.

91 Συναφώς, όσον αφορά, πρώτον, την εξέταση του κύρους της αποφάσεως 2020/135 υπό το πρίσμα του άρθρου 9 ΣΕΕ, των άρθρων 18, 20 έως 22 ΣΛΕΕ καθώς και του άρθρου 40 του Χάρτη, επισημάνθηκε στις σκέψεις 55 έως 58 της παρούσας αποφάσεως ότι, κατόπιν της κυριαρχικής απόφασης του Ηνωμένου Βασιλείου να αποχωρήσει από την Ένωση βάσει του άρθρου 50, παράγραφος 1, ΣΕΕ, οι Συνθήκες έπαυσαν, δυνάμει του άρθρου 50, παράγραφος 3, ΣΕΕ, να έχουν εφαρμογή στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της συμφωνίας για την αποχώρηση, ήτοι την 1η Φεβρουαρίου 2020, με αποτέλεσμα οι υπήκοοι του εν λόγω κράτους να μην έχουν πλέον, από την ημερομηνία αυτή, την ιθαγένεια κράτους μέλους, αλλά την ιθαγένεια τρίτου κράτους. Ως εκ τούτου, από την εν λόγω ημερομηνία, δεν είναι πλέον πολίτες της Ένωσης.

92 Πλην όμως, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 46 έως 51 της παρούσας αποφάσεως, μόνον οι πολίτες της Ένωσης μπορούν να επικαλεστούν, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, του άρθρου 22 ΣΛΕΕ και του άρθρου 40 του Χάρτη, το δικαίωμα του εκλέγειν στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους.

93 Υπό τις συνθήκες αυτές, η απόφαση 2020/135 δεν μπορεί να θεωρηθεί αντίθετη προς το άρθρο 9 ΣΕΕ, προς τα άρθρα 20 και 22 ΣΛΕΕ, καθώς και προς το άρθρο 40 του Χάρτη, καθόσον η συμφωνία για την αποχώρηση την οποία ενέκρινε η ως άνω απόφαση δεν παρέχει στους υπηκόους του εν λόγω πρώην κράτους μέλους, πλέον τρίτου κράτους, οι οποίοι άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους.

94 Το ίδιο ισχύει όσον αφορά τα άρθρα 18 και 21 ΣΛΕΕ.

95 Όσον αφορά το άρθρο 18 ΣΛΕΕ, από τα προεκτεθέντα στις σκέψεις 78 έως 81 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι η διαφορετική μεταχείριση που απορρέει από την εγκριθείσα με την εν λόγω απόφαση συμφωνία για την αποχώρηση μεταξύ των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου που κατοικούν σε κράτος μέλος, οι οποίοι δεν έχουν πλέον, από 1ης Φεβρουαρίου 2020, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, και των πολιτών της Ένωσης, οι οποίοι έχουν το εν λόγω δικαίωμα, δεν συνιστά δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγένειας, κατά την έννοια του άρθρου 18, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

96 Όσον αφορά το άρθρο 21 ΣΛΕΕ, από τα προεκτεθέντα στις σκέψεις 79 έως 82 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι η επιλογή, η οποία απορρέει από την εγκριθείσα με την εν λόγω απόφαση συμφωνία για την αποχώρηση, να μη διατηρηθεί, μετά την 1η Φεβρουαρίου 2020, για τους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου που κατοικούν σε κράτος μέλος, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο εν λόγω κράτος μέλος δεν συνιστά παράβαση της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού.

97 Επομένως, η απόφαση 2020/135 δεν μπορεί να θεωρηθεί αντίθετη προς τα άρθρα 18 και 21 ΣΛΕΕ για τον λόγο ότι η συμφωνία για την αποχώρηση την οποία ενέκρινε δεν προέβλεψε το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές που διοργανώνονται στο έδαφος των κρατών μελών υπέρ των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου που εξακολουθούν να κατοικούν στο έδαφος αυτό μετά την 1η Φεβρουαρίου 2020.

98 Όσον αφορά, δεύτερον, την εξέταση του κύρους της αποφάσεως 2020/135 υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι από κανένα στοιχείο της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν μπορεί να συναχθεί ότι η Ένωση, ως συμβαλλόμενο μέρος της συμφωνίας για την αποχώρηση, υπερέβη τα όρια της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει στο πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων, για τον λόγο ότι δεν απαίτησε την πρόβλεψη,

στην εν λόγω συμφωνία γενικά ή στο άρθρο 127 ειδικότερα, δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές του κράτους μέλους κατοικίας υπέρ των υπηκόων του Ηνωμένου Βασιλείου που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου.

99 Συναφώς, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης διαθέτουν ευρεία δυνατότητα λήψεως πολιτικών αποφάσεων στο πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Swiss International Air Lines, C-272/15, EU:C:2016:993, σκέψη 24). Κατά την άσκηση των προνομιών τους στον τομέα αυτόν, τα θεσμικά όργανα μπορούν να συνάπτουν διεθνείς συμφωνίες οι οποίες στηρίζονται, μεταξύ άλλων, στην αρχή της αμοιβαιότητας και των αμοιβαίων πλεονεκτημάτων. Επομένως, τα εν λόγω όργανα δεν υποχρεούνται να παρέχουν μονομερώς στους υπηκόους τρίτων χωρών δικαιώματα όπως το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές εντός του κράτους μέλους κατοικίας, το οποίο, εξάλλου, έχουν μόνον οι πολίτες της Ένωσης, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β', του άρθρου 22 ΣΛΕΕ και του άρθρου 40 του Χάρτη.

100 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να προσαφθεί στο Συμβούλιο ότι, με την απόφαση 2020/135, ενέκρινε τη συμφωνία για την αποχώρηση παρά το ότι δεν παρέχει στους υπηκόους του Ηνωμένου Βασιλείου το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, είτε κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου είτε έπειτα από αυτή.

101 Τρίτον, όσον αφορά το γεγονός, το οποίο επικαλείται το αιτούν δικαστήριο, ότι ορισμένοι υπήκοοι του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως η ΕΡ, οι οποίοι άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, στερούνται του δικαιώματος του εκλέγειν στο Ηνωμένο Βασίλειο κατ' εφαρμογήν του κανόνα των 15 ετών, επισημαίνεται ότι το γεγονός αυτό οφείλεται αποκλειστικά και μόνο σε διάταξη του δικαίου τρίτου κράτους και όχι στο δίκαιο της Ένωσης. Ως εκ τούτου, το γεγονός αυτό δεν ασκεί επιρροή για την εκτίμηση του κύρους της αποφάσεως 2020/135.

102 Επομένως, από την εξέταση του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος της αποφάσεως 2020/135.

Επί των δικαστικών εξόδων

103 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαίνεται:

1) Τα άρθρα 9 και 50 ΣΕΕ, καθώς και τα άρθρα 20 έως 22 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με τη Συμφωνία για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας, η οποία συνήφθη στις 17 Οκτωβρίου 2019 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2020, έχουν την έννοια ότι, από την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, την 1η Φεβρουαρίου 2020, οι υπήκοοι του εν λόγω κράτους που άσκησαν το δικαίωμα διαμονής τους σε κράτος μέλος πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου

δεν έχουν πλέον την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, ούτε έχουν, ειδικότερα, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και του άρθρου 22 ΣΛΕΕ, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, ακόμα και στην περίπτωση που έχουν επίσης στερηθεί, δυνάμει του δικαίου του κράτους του οποίου είναι υπήκοοι, και του δικαιώματος του εκλέγειν στις εκλογές που διοργανώνονται στο τελευταίο αυτό κράτος.

2) **Από την εξέταση του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος της απόφασης (ΕΕ) 2020/135 του Συμβουλίου, της 30ής Ιανουαρίου 2020, σχετικά με τη σύναψη της συμφωνίας για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας.**

(υπογραφές)